

Lambeth-konferansen

En smeltedigel for den anglikanske kirke

Andreas Aarflot

F. 1928. Dr.theol. Biskop emeritus, biskop i Oslo og preses i Bispemøtet 1978–1998, professor emeritus i kirkehistorie, Det teologiske menighetsfakultet.

andraarf@online.no

SAMMENDRAG

Da Det britiske samveldet utvidet sine grenser over hele verden, fulgte den engelske kirke etter, med sin liturgi og historiske tradisjoner. I de nye kolonier vokste det frem selvstendige kirkefelleskap som etter hvert søkte å utforme sin egen identitet og organisatoriske uavhengighet i forhold til moderkirken. Behovet for en samlende overbygning for de forskjellige avgreninger førte til opprettelsen av Lambeth-konferansen i 1867, som et forum for anglikanske biskoper fra alle de tilknyttede kirker. Artikkelen følger historien til dette felleskapet gjennom de 150 år som organisasjonen har eksistert, og viser hvilken betydning den har hatt for utviklingen av en tydeligere og mer åpen profil i det anglikanske kirkefelleskap.

Nøkkelord

ekkesiologi, anglikanisme, bispeembetet, kirkerett

ABSTRACT

In the wake of the expanding British Commonwealth in the eighteenth century, the Church of England met new challenges with regard to church work for English citizens and for local people seeking membership in the church. The gradual development of indigenous national churches in different parts of the world called for a broader forum where common issues could be dealt with. The answer was the Lambeth Conference, constituted in 1867, bringing together bishops from all regions of the Commonwealth. The following presentation gives a sketch of the history of the Lambeth Conference through the 150 years of its existence, and shows its important contribution to the identity and profile of the Anglican Communion of today.

Keywords

ecclesiology, Anglican Church, bishops, church law

BAKGRUNN

Det 18. og 19. århundre innebar en kraftig ekspansjon av Det britiske samveldet. Det var ikke uten grunn at dette verdensvide imperium ble omtalt som et rike hvor solen aldri gikk ned. For britiske borgere utenlands var det naturlig å tenke at overalt hvor kongedømmets makt strakte seg, der fulgte også den engelske kirke, Church of England, etter, med sin episkopale ledelse og sin Book of Common Prayer.¹ De første som ledet an i koloniseringen, brakte med seg prester som betjente de britiske borgerne, men etter hvert som kolonisering og misjon førte til opprettelse av menigheter blant den lokale befolkningen, oppstod behovet for etablering av nasjonale kirker. Derfor ble det i 1786 vedtatt en lov som åpnet for innvielse av nye biskoper utnevnt for koloniområdene, og de avgav sin lojalitetsed til erkebiskopen av Canterbury etter å ha blitt utnevnt av den regjerende majestet. Det varte likevel ikke lenge før noen av de nye territorier begynte å utforme sin egen kirkelige jurisdiksjon.² De anglikanske menigheter i koloniene etablerte seg som egne kirkeprovinser. Amerika var først ute (1785), mens New Zealand (1857), Canada (1862), Australia (1872) og Syd-Afrika (1876) fulgte etter. Lojaliteten til moderkirken i England var imidlertid fortsatt sterk. Et av resultatene ble at denne utvidelse av Church of England førte til økt prestisje for erkebiskopen av Canterbury og en betydelig utvidelse av hans ansvars- og myndighetsområde. Behovet for en samlende struktur eller overbygning for fellesskapet meldte seg, og den fikk sin form i de såkalte Lambeth-konferansene.

I det følgende skal vi beskrive utviklingen av denne organisatoriske modellen og se nærmere på hvilken betydning den har hatt for samholdet og profileringen av det anglikanske kirkefellesskapet gjennom 150 år.

Erkebiskop Charles Thomas Longley (1862–68),³ som kom til Canterbury i 1862, er regnet som arkitekten bak Lambeth-konferansen. Det var her han for alvor møtte utfordringene fra den store ekspansjonen i det britiske kongeriket og dermed den engelske kirke. Ved slutten av sin tjeneste reflekterte han over dette på følgende måte:

The present state of the Church, at home and abroad, the multiplication of the Colonial Episcopate, and the great uncertainty as to the legal status of several of the Colonial Sees, must entail upon me an amount of labour and anxiety which has not fallen to the lot of my predecessors within the last century and a half.⁴

Betegnende nok var det bekymring for læremessig avvik i kirken som var en av de viktigste forutsetningene for at Lambeth-konferansen ble etablert. Da han tiltrådte sitt embete, arvet Longley en uavsluttet strid om artikkelsamlingen *Essays and Reviews* (1860), som hadde målbåret relativt radikale synspunkter på Skriften og det dogmatiske grunnlag som den anglikanske kirke hadde fastslått i the Thirty-Nine Articles. Toneangivende kretser

1. Se Stephen Neill, *Anglicanism* (4. utg.; London: Mowbrays, 1977), 203f. (kapitlet «Anglicans Abroad»).

2. Stephen Sykes og John Booty, red., *The Study of Anglicanism* (London/New York: SPCK/Fortress, 1990), 360f.

3. Årstallene knyttet til erkebiskopene av Canterbury her og i det følgende angir tidsrommet for deres virke i erkebispesetet.

4. Edward Carpenter, *Cantuar: The Archbishops in Their Office* (London: Cassel, 1971), 313.

hadde krevd et kraftig disiplinært oppgjør med forfatterne, og noen av disse ble stevnet for den kirkelige domstolen the Court of Arches, knyttet til jurisdiksjonen for erkebispstolen i Canterbury. Et par av dem ble dømt og suspendert fra sine embeter for ett år. Men deres sak ble anket til en statlig domsinstans, the Judicial Committee of the Privy Council (opprettet 1833), som i sin tur opphevet den kirkelige utestengning av de anklagede forfattere. Begge erkebiskopene, som hadde hatt sete i dommerpanelet, avgav sin dissens, og selv om avgjørelsen ble applaudert fra den kulturliberale falanks, møtte frifinnelsen massiv kritikk i en adresse undertegnet av 11 000 geistlige og 135 000 lekfolk.⁵ Erkebiskop Longley hadde i en pastoral skrivelse til prester og lekfolk i kirkeprovinsen uttalt sin kritikk av de synspunkter som ble forfektet i skriftet *Essays and Reviews*, og han la saken frem for et møte i provinsens Convocation i juni 1864. Fra møtet gikk det ut en resolusjon som tydelig støttet erkebiskopens standpunkt:

That this Synod [...] doth hereby synodically condemn the said volume, as teaching contrary to the doctrine received by the United Church of England and Ireland, in common with the whole Catholic Church of Christ.⁶

En liknende sak fikk erkebiskop Longley i fanget da en av de koloniale biskopene, John William Colenso i Natal (Syd-Afrika), stod frem med radikale synspunkter på den bibelske historie, og særlig med en publikasjon om Mosebøkene. Han mente kirken måtte gi rom for den fremadstormende historisk-kritiske metode og tolke de bibelske skrifter i lys av vanlige litterær-kritiske prinsipper.⁷ Dette skjedde kort tid etter at Longley hadde tiltrådt sitt embete. Erkebiskopen var ikke i tvil om at Colenso gjorde seg skyldig i heretiske meninger, men var på den annen side forsiktig for ikke å bli involvert i den fordømmende og hetspregede opinion som kom til orde fra store deler av kirken. Da saken likevel kom på spissen, prøvde han å kalle biskop Colenso til orden ved å påberope seg sin autoritet som primas i den utvidede Canterbury-provinsen, som også omfattet koloniene, men den opposisjonelle biskopen lot seg ikke rikke. Biskop Robert Gray i Cape Town, som hadde rang som erkebiskop i provinsen, tok saken i egne hender og sammenkalte en synode som enstemmig erklærte at Colenso var avsatt fra sitt embete på grunn av villfarende lære. Men han appellerte saken til behandling i en høyere instans med verdslige dommere, som raskt opphevet den episkopale avsettelse som illegitim.⁸ Ved sin nølende håndtering av denne saken aktualiserte erkebiskop Longley minst to problemer som ikke hadde funnet noen endelig løsning. Det ene var spørsmålet om den juridiske rekkevidde av erkebiskopen av Canterburys myndighetsområde. Spørsmålet var hvilken autoritet erkebiskopen egentlig hadde, i forhold til biskoper som var innsatt av kronen for å gjøre tjeneste utenfor De britiske øyer. Det var et spørsmål som det tok lang tid å komme til klarhet over. Det andre var spørsmå-

5. Ibid., 315f.

6. Ibid., 317.

7. John William Colenso, *The Pentateuch and Book of Joshua Critically Examined* (2. utg.; London: Longmans, Greens & Co., 1862).

8. For en mer inngående beskrivelse av striden omkring *Essays and Reviews* og saken om Colenso, se David L. Edwards, *Leaders of the Church of England 1828–1978* (London: Hodder & Stoughton, 1978), 129–34.

let om hvilke interne prosedyrer som gjaldt når det oppstod saker som gjaldt kirkedisiplin. Her fantes gamle rettsinstanser som gjenspeilte en blanding av kirkerett og sivilrett, og alle forsøk på å hevde en intern kirkelig rettsprosedyre risikerte å bli overprøvd av rettsinstanser som hadde høyere rang og ble dominert av en sekulær jurisprudens.

Det var med bakgrunn i slike overveielser, som involverte konfesjonelle, liturgiske, juridiske og konstitusjonelle forhold, særlig i koloniene, at tanken om en samlende bispekonferanse som Lambeth-konferansen grodde frem.

EN BESKJEDEN BEGYNNELSE

Den formelle henvendelse som foranlediget at saken ble tatt opp, kom i et skriv til erkebiskopen av Canterbury fra provinsialsynoden i den kanadiske kirke av 16. september 1865. I denne adressen ble det uttalt bekymring over avgjørelsene i de sekulære domstoler i sakene om vranglære i kirken. Det ble også anført at gjenopplivingen av de såkalte Conventions – som hadde eksistert siden middelalderen, men vært suspendert siden 1717, og så ble gjenopprettet like etter midten av 1800-tallet – kunne føre til en slags demokratisk konkurranse til episkopatets autoritet i kirken. I brevet fra Canada advares det mot at kirken kunne bli betraktet som «a creation of Parliament», og som en motvekt bes erkebiskopen om å innkalle

a National Synod of the Bishops of the Anglican Church at home and abroad, who, attended by one or more of their Presbyters or laymen, learned in Ecclesiastical Law, as their advisers, may meet together, and under the guidance of the Holy Ghost take such counsel and adopt such measures, as may be best fitted to provide for the present distress.⁹

Erkebiskop Longley hadde flere motiver som spilte inn da han nokså umiddelbart fulgte opp forslaget: Han vurderte bispeembetet høyt, men viste samtidig sympati for tanken om en viss synodal forfatningsform. Han var ikke så sterkt bundet til prinsippet om at kirken burde fortsette å være underlagt den statlige styring (erastianismen). Og han hadde allerede vist stor interesse for kirkene utenfor Storbritannia og organisasjoner som utviklet seg mer i en pan-anglikansk retning, som the Society for Promotion of the Gospel og Church Missionary Society.

Det formelle startpunktet for Lambeth-konferansen kom etter at saken hadde vært drøftet på den årlige bispekonferansen i februar 1867, hvor det også deltok biskoper fra Amerika og fra koloniene. I resolusjonen som ble vedtatt, heter det:

We, the Archbishops and Bishops of English, Irish, Colonial and American Sees, here assembled, pray your Grace to invite a meeting of all the bishops of the various churches holding full communion with the United Church of England and Ireland.¹⁰

9. Carpenter, *Cantuar* [se n. 5], 324.

10. Ibid., 326.

Det ble lagt merke til at erkebiskopen av York, William Thomson, som var motstander av tanken om et felles anglikansk bispemøte, ikke hadde deltatt på bispekonferansen.

Den første Lambeth-konferansen kom sammen i slutten av september 1867, med deltagelse av 76 biskoper fra hele det britiske Commonwealth, herav 28 fra koloniene og 19 fra USA. De møttes i erkebiskopens London-residens, Lambeth Palace (herav navnet, som fulgte alle senere Lambeth-konferanser, selv om det økende antall deltakere nødvendiggjorde flytting til større arenaer). Det ble klart at erkebiskop Longley, som innbyr og president for konferansen, maktet å sette sitt preg på forhandlingene. Han ønsket å unngå opphetede diskusjoner, men måtte til sist gå med på at det ble en drøfting av Colenso-saken fra Syd-Afrika, uten at saken ble satt på spissen. Resolusjon 6 sier at deltakerne kjenner seg «deeply injured» ved det som har skjedd, og resolusjon 7 innskjerper de formelle prosedyrer for behandling av slike saker.¹¹ På den oppsatte dagsorden stod bare tre saker: 1) interkommunion mellom kirkene i det anglikanske kirkefellesskap, 2) kirkene i koloniene og 3) samarbeid om misjonsvirksomheten. En viktig debatt kom til å dreie seg om berettigelsen av en synodal styringsform, og resolusjonen underbygget løsninger som senere ble etablert i koloniene, i likhet med den som var utviklet i USA, med en selvstendig nasjonal synode som øverste organ (resolusjon 4). Den reserverte holdning som mange hadde vist overfor planene om denne konferansen, gjenspeilte seg blant annet i at erkebiskopen ikke fikk holde åpningsgudstjenesten i Westminster Abbey, som han hadde tenkt, og resultatet av forhandlingene satte ikke dype spor i historien. «It ended after only four days of meeting without any great accomplishments but its great achievement was simply to have met.»¹²

ET NØLENDE SKRITT VIDERE

Det ble fortsatt debatt om karakteren av en pan-anglikansk konferanse da spørsmålet om en oppfølger ble aktuelt nærmere ti år senere. Nå var det erkebiskop Archibald Campbell Tait (1868–83) som hadde utspillet. Han hadde selv vært noe reservert overfor tanken. Men etter innspill fra den amerikanske bispekonferansen i 1874, hvor et flertall på 43 mot 3 stemmer støttet en anmodning til erkebiskopen om å sammenkalle en ny konferanse, kom forberedelsene i gang.

Hundre biskoper var samlet da erkebiskop Tait hilste velkommen til den andre Lambeth-konferansen 29. juni 1878. Denne gangen var det full oppslutning også fra erkebiskopen og biskopene i York kirkeprovins, og oppslutningen fra Amerika og koloniene var omtrent som sist. Fortsatt dreide debatten seg mye om temaer som de koloniale kirkenes selvstendighet, forholdet mellom disse kirkene innbyrdes og deres forhold til misjonsorganisasjo-

11. *The Lambeth Conference Resolutions Archive from 1867* (digitalisert rapport, the Anglican Communion Office, 2005), <http://www.anglicancommunion.org/media/127716/1867.pdf>. Den engelske kirke har digitalisert rapportene fra Lambeth-konferansene og gjort dem lett tilgjengelige på <http://www.anglicancommunion.org/structures/instruments-of-communication/lambeth-conference.aspx>. Jeg har benyttet mine egne trykte eksemplarer av rapportene for konferansene fra og med 1920 til 1998, men benytter for øvrig de digitaliserte rapportene.

12. Sykes og Booty, *The Study of Anglicanism* [se n. 2], 195.

nenes kirkedannelser,¹³ og om forholdet til erkebiskopen av Canterbury som den øverste leder av det anglikanske fellesskapet. Tait innså nødvendigheten av en gradvis overgang til større selvstendighet for de oversjøiske kirker, men han mente at tiden ennå ikke var moden for det. Lambeth-konferansen drøftet også forholdet til Rom og til den gammelkatolske kirke, og spørsmål knyttet til en økende ritualisering av liturgiene stod også på kartet.¹⁴

KONSOLIDERING OG ØKUMENISK ÅPENHET

Med erkebiskop Edward White Benson (1883–96) kom nye utfordringer på dagsordenen i den anglikanske kirke. Benson var en lærd mann, og hans store forbilde var biskop Cyprian, som han utgav et stort verk om, etter et nesten livslangt studium.¹⁵ Hos Cyprian fant han forbilder for sin høye anseelse av bispeembetet, men også for sin innsats når det gjaldt å etablere det første House of Laymen (1886), som han mente ville få betydning for bredden i den kirkelige beslutningsprosessen. Hensikten var «to supplement the clerical convocations and to form a consultative body of lay Churchmen drawn by a system of election from each diocese of the province».¹⁶ Det var en forsamling på rundt hundre representanter, valgt fra alle bispedømmene på deres årlige konferanser. I sin åpningstale ved det første møte av lekfolkets representasjon minnet Benson om at «before the Italian Church overrode all such promises, St. Cyprian promised the faithful laity that he would without their assent do nothing».¹⁷

Erkebiskop Benson kunne gå til forberedelsen av den tredje Lambeth-konferansen i 1888 i et roligere farvann enn sine to forgjengere. Han var seg bevisst den økte autoritet konferansen gav ham som initiator og leder. Erkebiskopen understreket i likhet med sine forgjengere at konferansen på ingen måte skulle opptre som en synode og fatte bindende vedtak eller uttale seg på avgjørende måte om dogmatiske spørsmål.¹⁸ Bensons hovedtanke var at konferansen skulle styrke det åndelige liv og den spirituelle side av kirkens virksomhet. Denne gang steg deltakerantallet til 145.

Benson var sterkt opptatt av forholdet til andre kirker og pleide kontakt med både presbyterianere og østlige ortodokse kirker. Det var derfor ingen overraskelse at et av de seks temaene på Lambeth-konferansen i 1888 var «The Anglican Communion in Relation to the Eastern Churches, to the Scandinavian and other Reformed Churches, to the Old Catholics and others». Det var i denne kontekst konferansen gav sin tilslutning til det såkalte Lambeth Quadrilateral. Dette var noen enkle prinsipper som både skulle betraktes som en felles dogmatisk basis for enheten mellom de anglikanske kirker verden over, og som et uoppgivelig grunnlag for etableringen av fellesskap med andre kirker. De fire prinsippene

13. *The Lambeth Conference Resolutions Archive from 1878* (digitalisert rapport, the Anglican Communion Office, 2005), resolusjon 2: «Of Church Organization», <http://www.anglicancommunion.org/media/127719/1878.pdf>.

14. Ibid., resolusjon 7: «Of Diversities in Worship».

15. E.W. Benson, *Cyprian: His Life, His Times, His Work* (London: Mac Millan & Co., 1896).

16. Carpenter, *Cantuar* [se n. 4], 369.

17. Ibid., 370.

18. Ibid., 380.

var ikke opprinnelig utformet under Lambeth-konferansen, men var i sak sammenfallende med retningslinjer som var utarbeidet under en bispekonferanse av amerikanske biskoper i Chicago i 1886, the Chicago Quadrilateral.¹⁹ I Lambeth-versjonen erklæres som kjerneelementer i kristentroen:

The Holy Scriptures of the Old and New Testament, as 'containing all things necessary to salvation' and as being the rule and ultimate standard of faith.

The Apostle's Creed, as the Baptismal Symbol; and the Nicene Creed, as the sufficient statement of the Christian faith.

The two Sacraments ordained by Christ Himself – Baptism and the Supper of the Lord – ministered with unfailing use of Christ's word of Institution, and of the elements ordained by Him.

The Historic Episcopate, locally adapted in the methods of its administration to the varying needs of the nations and peoples called of God into the Unity of His Church.

Det har sin interesse at Lambeth-konferansen i 1888 omtaler forholdet til de skandinaviske kirkene blant dem som nevnes, og anbefaler utvikling av mer vennlige relasjoner til disse.²⁰ Allerede under forberedelsene til den første konferansen under Longley var det noen som reiste spørsmål om hvorfor ikke de svenske biskopene kunne bli invitert som deltakere. Når resultatet ble en rendyrket pan-anglikansk konferanse, skyldtes det nok at spørsmålet om det indre samhold mellom kirkeavdelingene i det britiske Commonwealth var det mest brennende tema.

Bensons etterfølger, Fredrick Temple (1896–1902), nærmet seg en alder av 76 år da han ble utnevnt, men han var en mann som nøt stor anseelse, selv om han i sin tid hadde vært en av bidragsyterne til den omdiskuterte publikasjonen *Essays and Reviews*. En av hans første større oppgaver var ledelsen av Lambeth-konferansen i 1897, som var blitt fremskynnet ett år for å markere at det var 1300 år siden kirkens grunnlegger, St. Augustin, hadde landet i Kent (år 597). Forberedelsene til konferansen var i hovedsak ferdig utarbeidet av erkebiskop Benson, men erkebiskop Temple satte sitt preg på drøftingene. Denne gang var deltakerantallet steget til 197. Et hovedtema på konferansen i 1897 var spørsmålet om en videreutvikling av det anglikanske fellesskap som organisasjon, hvor særlig de amerikan-

19. Sykes og Booty, *The Study of Anglicanism* [se n. 2], 209f. Opprinnelig var de fire prinsippene lansert av en amerikansk prest, William Reed Huntington, i *The Church Idea: An Essay toward Unity* (New York: E.P. Dutton & Co., 1870), tilgjengelig på <https://archive.org/details/churchideaaaness02huntgoog>. Boken er egentlig en bredt anlagt ekklesiologisk drøftelse av de konstituerende faktorer for kirken fra nytestamentlig tid frem mot samtiden (Neill, *Anglicanism* [se n. 1], 368). Selve oppstillingen av de fire grunnleggende prinsipper i kirkeforståelsen finnes på s. 174 og følges av en utdypende drøfting av hvert enkelt ledd. Det er påfallende at Huntington begrunner forståelsen av bispeembetet med behovet for en enhetlig, sterk og synlig ledelse av kirken: «The Episcopate is the keystone of governmental unity», som igjen er «an essential condition for oneness in the church» (s. 196). Biskopen sammenliknes med en hærfører, som må ha absolutt autoritet over alle sine styrker.

20. *The Lambeth Conference Resolutions Archive from 1888* (digitalisert rapport, the Anglican Communion Office, 2005), resolusjon 14, <http://www.anglicancommunion.org/media/127722/1888.pdf>.

ske biskopene var skeptiske til å utvikle strukturer som styrket sentraliseringen av myndighet hos erkebiskopen av Canterbury. Erkebiskopen selv var tydelig på at konferansen ikke burde fremstå med noen formell myndighet i kirkeorganisasjonen:

This body must win its way to general recognition by the service which it may be able to render to the working of the Church. It can have no other than a moral authority, which will be developed out of its action.²¹

Forholdet til andre kirker dukket opp igjen som tema under Lambeth-konferansen i 1897 med saksbetegnelsen «Church unity in relation a) to the Churches of the East. b) to the Latin Communion. c) to other Christian Bodies». En egen resolusjon oppfordrer til nærmere kontakt med den svenske kirke.²² Ellers vedtok konferansen en appell til sterkere misjonsengasjement (resolusjon 14), en anbefaling om å fremme nasjonale kirkedannelser i koloniene (resolusjon 18), og en tilskyndelse til å gi rom for tilpasning til lokal kultur og skikker i de nye kirker (resolusjon 19).

KIRKEREFORMER OG KONFESJONELL SELVBESINNELSE

Den neste erkebiskopen, Randall Davidson (1903–28), rakk i sin lange embetstid på 25 år å presidere over to Lambeth-konferanser, i 1908 og 1920. Deltakerantallet økte til 242 i 1908, og denne gang stod et utpreget apologetisk emne øverst på dagsordenen: «The Faith and modern Thought». Men også emner som presteutdannelsen, kristendomsundervisningen, misjonsarbeidet og kirkens moralske vitnesbyrd ble behandlet, foruten gjennomgangste-maet om organisering og samarbeid i «the Anglican Communion». Davidson var vel kjent med forberedelsene fra sin tid som sekretær for både erkebiskop Tait, som var hans svingerfar, og erkebiskop Benson. I hans periode kom både spørsmålet om kirkens indre selvstyre og hva som kunne sies å være vedtatt lære i den engelske kirke, opp til debatt. Begge temaer kan sies å være aktualisert av drøftinger som stadig hadde vært på dagsordenen i Lambeth-konferansen. De selvstendige kirker i Amerika og koloniene, med full juridisk kompetanse uten binding til nasjonale myndigheter, utfordret den engelske kirke med dens historiske bånd til statsstyret, og de dogmatiske kontroverser hadde ofte vært grunnlag for heftige debatter på Lambeth-konferansene. Det første punktet pekte frem mot en vesentlig endring i styringsformen ved opprettelsen av the Church Assembly («the Enabling Act» av 1919, trådt i kraft 1920) for kirken sentralt, og innretningen med menighetsråd lokalt («parochial church councils»).

En pådrivende faktor for opprettelsen av the Church Assembly var etableringen av en frivillig kirkeorganisasjon i 1903 med navnet «Representative Church Council», med ca. 700 medlemmer, som ble et forum for reformtanker i forholdet mellom kirke og stat i England.

21. Carpenter, *Cantuar* [se n. 4], 396.

22. *The Lambeth Conference Resolutions Archive from 1897* (digitalisert rapport, the Anglican Communion Office, 2005), resolusjon 39, <http://www.anglicancommunion.org/media/127725/1897.pdf>.

I 1913 vedtok dette forum en henvendelse til erkebiskopene om å etablere en komité til å utrede hvordan kirkens åndelige selvstendighet bedre kunne sikres innenfor det rådende statskirkesystemet. Det førte til opprettelsen av the Archbishops' Commission on Church and State, som fremmet forslag om å gi rettslig status både til lokale menighetsråd, bispedømmesynoder og en sentralkirkelig forsamling. Erkebiskop Davidson gikk helhjertet inn for forslagene, og da den frivillige kirkeorganisasjonen møttes i februar 1919, fikk forslagene til det som ble kalt «the Enabling Bill», full oppslutning. Tiden var moden, og saken gikk igjennom i Parlamentet uten større problemer.²³

Det andre punktet om hva som var kirkens offisielle lære, var igjen foranlediget av en heftig diskusjon om historisk-kritiske synspunkter på Skriften og sentrale kristne dogmer. Lambeth-konferansen i 1908 hadde funnet det nødvendig å komme med følgende forsikring:

This Conference, in view of tendencies widely shown in the writings of the present day, hereby places on record its conviction that the historical facts stated in the creeds are an essential part of the faith of the Church.²⁴

På nytt ble det reist krav om en offentlig og autoritativ avstandtagen fra enkelte radikale synspunkter som var fremsatt, men erkebiskopen styrte utviklingen inn i roligere farvann ved å sette i gang en større utredning med formål

to consider the nature and grounds of Christian Doctrine with a view to demonstrating the extent of existing agreement within the Church of England and with a view to investigating how far it is possible to remove or diminish existing differences.²⁵

Den 25 mann store arbeidsgruppen hadde sitt første møte i september 1923, og utredningen førte i sin tid til rapporten *Doctrine in the Church of England*.²⁶ Det var et dokument som var preget av den store bredde av teologiske posisjoner blant kommisjonens medlemmer, og det ble derfor også stor debatt om det resultatet som forelå. Det var betegnende at rapporten fikk tittelen «*Doctrine in (ikke of) the Church of England*». Det er påfallende at de aktuelle spørsmål som kom på dagsordenen i den anglikanske kirke, førte til inngående debatter både i den engelske kirkes egne organer (Church Assembly/General Synod) og i Lambeth-konferansen. Det kunne til tider være vanskelig å avgjøre hvilket forum som bidrog sterkest til de veivalg som ble gjort. Men ved sin brede sammensetning av anglikanske kirker fra hele verden bidrog Lambeth-konferansen til en mer omfattende debatt og styrket viljen til fellesskap på tvers av meninger og tradisjoner.

23. Carpenter, *Cantuar*, 425–27.

24. *The Lambeth Conference Resolutions Archive 1908* (digitalisert rapport, the Anglican Communion Office, 2005), resolusjon 2, <http://www.anglicancommunion.org/media/127728/1908.pdf>.

25. Davidson i brev 28. desember 1922, se Carpenter, *Cantuar*, 429.

26. Rapporten ble først utgitt i 1938, og senere i en helt ny utgave i 1978, *Doctrine in the Church of England: The 1938 Report* (London: SPCK, 1978), med en nitti sider lang innledning av professor G.W.H. Lampe, som gir en inngående og kritisk analyse av dokumentet.

EN VARM RØST I EN UROLIG TID

Den neste Lambeth-konferansen, i 1920, var blitt utsatt på grunn av den urolige verdenssituasjonen, og temaene var utformet i lys av den avsluttede verdenskrigen. I et rundskriv («encyclical letter») finner vi både et avsnitt om «Industry and Commerce» og ett om «International Relations», hvor det blant annet blir gitt støtte til Folkeforbundet (1919), som beskrives som «the most promising and the most systematic attempt to advance towards the ideal of the family of nations which has ever been projected».²⁷ Et sentralt dokument som ble utformet, var et pastoralbrev med anmodning om felleskristen innsats for å skape forsoning blant folkene, «An Appeal to all Christian People». Dette dokumentet viste stor åpenhet for gjensidig anerkjennelse mellom forskjellige konfesjoner:

We acknowledge all those who believe in our Lord Jesus Christ and have been baptized into the name of the Holy Trinity, as sharing with us membership in the universal Church of Christ which is His Body. We believe that the Holy Spirit has called us in a very solemn and special manner to associate ourselves in penitence and prayer with all those who deplore the divisions of Christian people, and are inspired by the vision and hope of visible unity of the whole Church.²⁸

Med sin ireniske tone og pastorale profil ble denne erklæringen vel mottatt både i offentligheten og i kirkelige kretser, og åpnet for en serie av dialogkonferanser i årene som fulgte. Dokumentet understreket ønsket om en større enhetsplattform for kirkene i verden, og bekreftet på nytt prinsippene fra the Lambeth Quadrilateral. Erklæringen viste vilje til å anerkjenne prestedtjenesten i ikke-episkopale kirker:

It is not that we call in question for a moment the Spiritual reality of those communions which do not possess the Episcopate. On the contrary we thankfully acknowledge that these ministries have been manifestly blessed and owned by the Holy Spirit as an effective means of grace.²⁹

Erkebiskop Davidson var ellers opptatt av at Lambeth-konferansen måtte ha et praktisk sikte. Ett av temaene som var satt opp for konferansen, var forholdet til spiritisme, «Christian Science» og teosofi, og rapporten har et avsnitt om «Some Movements outside the Church», hvor disse temaer er berørt,³⁰ men erkebiskopen selv hadde en syrlig kommentar til saken:

If the bishops were to proclaim mere platitudinous statements that this or that heresy (Spiritualism, Christian Science etc.) has a basis of truth, but that one must safeguard Catholic Order, any of us could say that, and we should be a laughing-stock if we bring people from the ends of the earth to put that on paper.³¹

27. *The Lambeth Conferences (1867–1948)* (London: SPCK, 1948), 31.

28. *Ibid.*, 38.

29. Neill, *Anglicanism* [se n. 1], 368.

30. *The Lambeth Conferences (1867–1948)*, 27–29.

31. Carpenter, *Cantuar* [se n. 4], 434.

Davidson var den første erkebiskopen som trakk seg tilbake fra sitt embete etter eget ønske, men hans lange tjeneste hadde ført den engelske kirke til et historisk vendepunkt. Deltakerantallet ved Lambeth-konferansen i 1920 var steget til 252, herav nærmere 100 fra De britiske øyer.

Ved Lambeth-konferansen i 1930, under ledelse av erkebiskop Cosmo Lang (1928–42), var deltakerantallet 307. Også denne gang tok møtet for seg sentrale dogmatiske temaer som «The Christian Doctrine of God» og «The Unity of the Church». I sammenfatningen av det første tema pekes det på at selv om gudstroen er svekket hos mange, så er det også en gryende forståelse for at nye erkjennelser i vitenskapens verden kan styrke forståelsen av at det finnes en skaperkraft i tilværelsen:

Thus scientific thinking and discovery seem to be giving us back the sense of reverence and awe before the sublimity of a Creator Who is, not only the cause and ground of the universe, but always and everywhere active within it.³²

Under den siste rubrikken, «The Unity of the Church», ble igjen forholdet til den svenske kirke brakt frem i lyset, og i resolusjonen inngikk en takk for at biskopen i Lund hadde besøkt konferansen, og et ønske om styrket kontakt med de andre skandinaviske kirkene.³³ Allerede under konferansen i 1920 var det blitt vedtatt en resolusjon som åpnet for eventuell deltakelse av engelske biskoper ved svenske bispevigsler.

Lambeth-konferansen i 1930 beskjeftiget seg også med spørsmålet om kvinners tjeneste i kirken (resolusjon 66f.), men avgrenset seg til å utvide fullmaktene for vigslende diakoniser, slik at de etter ønske fra presten og med samtykke av biskopen kunne bistå ved kirkelige handlinger som dåp, forkynnelse og undervisning. Konferansen tok også stilling til moralske utfordringer og gav en begrenset tilslutning til bruk av befruktningshindrende midler, men tok ettertrykkelig avstand fra abort.³⁴

NYE UTFORDRINGER ETTER ANNEN VERDENSKRIG

Også i konferansen i 1948 finner vi refleksjoner over dogmatiske temaer. Denne konferansen var blitt forskjøvet på grunn av den urolige situasjon i Europa i 1938 og den etterfølgende verdenskrigen. Men da erkebiskop Geoffrey Fisher (1945–61) åpnet konferansen, kunne han hilse 329 biskoper velkommen. Denne gangen var første hovedtema «The Christian Doctrine of Man». I den pastorale innledning til rapportene blir det her understreket at mennesket er noe mer enn det som beskrives i evolusjonsteoriens kategorier. Mennesket er et vesen skapt til ansvarlighet overfor Gud og mennesker. Men menneskets verd trues både av den økende materialisme og av ideologier på fremmarsj. Her

32. «Encyclical Letter», *The Lambeth Conferences (1867–1948)*, 148.

33. Resolusjon 37, *ibid.*, 170.

34. Avsnittet «Marriage and Sex» under kapitlet «The Life and Witness of the Christian Community», resolusjon 9f., *ibid.*, 164–67.

rettes en uttrykkelig advarsel mot den marxistiske kommunisme, som «exalts atheism, puts supreme confidence in material progress, and proclaims its gospel with a militant enthusiasm which expects to conquer the world». De kristne, heter det, «must repudiate this form of communism and must condemn the cruelties, injustice and lying propaganda which is inherent in it». Men erklæringen balanserer standpunktet ved følgende tilføyelse:

But they cannot ignore certain lessons which are to be learnt from the undisputable fact that Communism has awakened a disciplined response in the minds of many, both in the West and the East, who do not necessarily share its atheism or its doctrine of man. To them Communism appears as a protest against social injustice. It seems to them to have inherited a concern for the depressed and downtrodden which is – wherever it is true to its vocation – a glory of the Church. In a very real sense there is here a judgement on Church and on Society.³⁵

Også denne gang var «the Unity of the Church» ett av hovedtemaene, og i resolusjonsteksten finner vi utspillet til dialogen med kirkene i Norge, Danmark og Island som førte til rapporten i 1951, hvor resultatet ble at det ikke var tilstrekkelig grunnlag for noen ytterligere tilnærming mellom våre kirker og den engelske.³⁶ Det ble sett på som en uoverstigelig hindring at de første lutherske biskoper etter reformasjonens innførelse i Danmark og Norge ble vigset av Luthers nære medarbeider Johannes Bugenhagen, som selv ikke var vigset biskop.

The Conference requests the Archbishop of Canterbury to appoint a committee to confer with a similar committee or committees representing the Churches of Norway, Denmark, and Iceland, for the purpose of considering the relations of these Churches with the Anglican Communion.³⁷

Erkebiskop Fisher presiderte også ved konferansen i 1958, og han kunne hilse velkommen 310 biskoper fra hele samveldet. Denne gang var det første hovedtema Bibelen, med en undertittel om dens autoritet og budskap. Den engelske kirke hadde lenge hatt sin Doctrinal Commission, og den store rapporten fra 1938 hadde forsøkt å gjøre rede for hva som var kirkens offisielle læregrunnlag, men rapporten hadde ikke skapt tilstrekkelig avklaring. Derfor dukket stadig aktuelle dogmatiske temaer opp på Lambeth-konferansens program. Et gjennomgående tema var forståelsen av kirkens universalitet og enhet. Det var også tilfellet i 1958.³⁸

Den grunnleggende ekklesiologiske forståelsen ble i rapporten uttrykt slik:

We believe in One, Holy, Catholic, and Apostolic Church, which takes its origin not in the will of man but in the will of our Lord Jesus Christ. All those who believe in our Lord Jesus Christ and

35. *Lambeth Conference 1948* (London: SPCK, 1948), 19.

36. *The Church of England and the Churches of Norway, Denmark and Iceland: Report of the Committee Appointed by the Archbishop of Canterbury in 1951* (London: SPCK, 1952).

37. Resolusjon 72, *ibid.*, 45.

38. *The Lambeth Conference 1958* (London: SPCK/Seabury, 1958), avsnittet «Church Unity and the Church universal», resolusjonene 13–67, med omtale av samtalene med Norge, Danmark og Island som var anbefalt i resolusjon 48 på forrige konferanse.

have been baptized in the name of the Holy Trinity are incorporated in the Body of Christ and are members of the Church. Here is a unity already given.³⁹

Men konferansen tok også stilling til konflikter i det internasjonale politiske samfunn under rubrikken «The Reconciliation of Conflicts between and within Nations» (resolusjon 100ff.) og uttalte blant annet en skarp fordømmelse av rasediskriminering (resolusjon 110). Den uttalte seg også om familiens stilling i samfunnet (resolusjon 112f.).

Konferansen i 1968 ble ledet av erkebiskop Michael Ramsey (1961–74) og hadde som hovedtema «The Renewal of the Church», med undertitlene 1) «The Renewal of the Faith», 2) «The Renewal of the Ministry» og 3) «The Renewal of the Church in Unity». Verdt å merke er resolusjon 45, som åpner for adgang til nattverden for personer som ikke hører til den anglikanske kirke, når de under spesielle forhold er avskåret fra å feire nattverd i sin egen kirke.⁴⁰ Møtet varte i fire uker fra juli til august og samlet 460 biskoper, inkludert «assistant bishops» og «suffragan bishops». Konferansen følte seg frem i spørsmålet om kvinners prestedtjeneste, men slo fast at spørsmålet for tiden ikke var tilstrekkelig utredet.⁴¹ Kirkene ble oppfordret til ikke å ta noen skritt i denne retning uten å konsultere the Lambeth Consultative Body.⁴² Rapporten har også en resolusjon som maner til vern om skaperverket (resolusjon 6), og den slutter seg til en uttalelse fra Kirkenes Verdensråds møte i Uppsala samme år, med skarp kritikk av alle former for rasisme (resolusjon 16). Under rubrikken «Responsible Parenthood» kritiserer konferansen pave Paul VI, som i sin nylig utsendte encyklika *Humanae vitae* gikk mot enhver form for prevensjon og fødselskontroll. Rapporten bekrefter argumentet fra konferansen i 1958, som sier at Gud har lagt ansvaret for antall barn i hendene på foreldrene, og at fødselsplanlegging er en rettmessig og viktig faktor i et kristent familieliv (resolusjon 22).

I 1978 var konferansens motto formulert slik: «Today's Church and Today's World». I forkant ble det utgitt en større artikkelsamling med en rekke bidragsyttere, som blant annet inneholdt en stor bolk om bispeembetet, historisk og prinsipielt belyst.⁴³ Denne gang var det Donald Coggan (1974–80) som satt som erkebiskop av Canterbury. Delta-kerantallet var nå i underkant av 400 biskoper og rådgivere og et femtitalls konsulenter og «observers from other churches», herunder representanter for Det Lutherske Verdensforbund. I selve rapporten fra konferansen⁴⁴ ble temaene for de enkelte seksjoner formulert

39. Ibid., «Statement on Christian Unity», Committee Report, 2.21.

40. Allerede i 1954 hadde erkebiskopen av Canterbury informert Oslo biskop om at en tilsvarende åpning av nattverdbordet for dømte medlemmer av de lutherske kirker i Norge, Danmark og Island var blitt godkjent av de regionale synodene i Canterbury og York, som en oppfølging av rapporten fra dialogen i 1951. Brev 24. oktober 1954, se Bispemøtets protokoll 1954, sak 25/54.

41. Resolusjon 34–38, *The Lambeth Conference 1968* (London: SPCK/Seabury, 1968), 39f.

42. Opprettelsen av dette organ i 1897 var det første skritt på en forsiktig organisatorisk videreutvikling av Lambeth-konferansen. De 18 medlemmene var oppnevnt av erkebiskopen etter konsultasjon med ledere i de øvrige anglikanske kirkene, men rådets oppgaver var sterkt begrenset, og det ble i hovedsak betraktet som en forberedelseskomite for de kommende konferanser. Først i 1958 ble det ansatt en fulltids sekretær. Konferansen i 1968 anbefalte opprettelsen av et «Anglican Consultative Council» (første møte i 1971), som i ettertid fikk stadig større innflytelse (ibid., resolusjon 69).

43. *Today's Church and Today's World: With a Special Focus on the Ministry of Bishops* (the Lambeth Conference 1978 Preparatory Articles [1977]; nytt opplag, London: CIO, 1978).

44. *The Report of the Lambeth Conference 1978* (London: CIO, 1978).

slik: 1) «What is the Church for?» Seksjonsarbeidet i denne avdelingen ble ledet av biskop Desmond Tutu og handlet blant annet om kirkens rolle som et tegn i verden og i samfunnet. 2) «The People of God and Ministry». Under dette tema kom for alvor spørsmålet om kvinners prestatjeneste i fokus, ettersom en rekke av de tilsluttede kirkene siden forrige konferanse hadde åpnet for ordinasjon av kvinner eller var i ferd med å legge til rette for det. Resolusjonen maner til gjensidig aksept og respekt for både tilhengere og motstandere.⁴⁵ 3) «The Anglican Communion in the worldwide Church». Her ble kirkens økumeniske forpliktelse understreket.

I en egen resolusjon blir det også gitt en beskrivelse av den karakter og det særpreg Lambeth-konferansen har i den anglikanske kirkeorganisasjonen:

In order that the guardianship of the faith may be exercised as a collegial responsibility of the whole episcopate, the Conference affirms the need for Anglican bishops from every diocese to meet together in the tradition of the Lambeth Conference and recommends that the calling of any future Conference should continue to be the responsibility of the Archbishop of Canterbury.⁴⁶

Den tolvte Lambeth-konferansen i 1988 samlet hele 518 biskoper, under ledelse av erkebiskop Robert Runcie (1980–91). Konferansens tema var «The Truth shall set you free», med underseksjoner som behandlet følgende saksområder: 1) «Mission and Ministry», 2) «Dogmatic and pastoral Concerns», 3) «Ecumenical Relations» og 4) «Christianity and the social Order». I sin åpningstale pekte Runcie på forskjellige faktorer som kan bidra til enhet mellom kirkene, og han viste til de pågående samtaler med utgangspunkt i Lima-dokumentet og samtalene med lutherske kirker. I den forbindelse advarte han mot en altfor statisk og mekanisk markering av episkopatets rolle i den økumeniske samtale, og av forståelsen av den apostoliske suksesjon: «This will become clearer if we Anglicans could learn from the Lutheran rediscovery that apostolic succession is in *faith* before it is in *order*.»⁴⁷ Dette var ett av de synspunkter som fikk gjennomslag i Porvoo-prosessen, som ble satt i gang året etter, inspirert av fremskrittene i den internasjonale dialogen mellom Det Lutherske Verdensforbund og anglikanerne. Lambeth-konferansen i 1988 bad også om en ny utredning med sikte på å gi enda en posisjonsbestemmelse av den anglikanske kirkes læregrunnlag og ordninger. Bakgrunnen var uro over at the Episcopal Church i Amerika hadde planer om å innvie en kvinne til biskop, og mange kirker følte at dette truet enheten i det anglikanske kirkefellesskapet.⁴⁸

45. Resolusjon 21, *ibid.*, 45.

46. Resolusjon 13, *ibid.*, 42.

47. *The Truth Shall Make You Free: The Lambeth Conference 1988* (publisert for the Anglican Consultative Council; London: Church House Publishing, 1988), 19.

48. Resolusjon 18: «The Anglican Communion, Identity and Authority», *ibid.*, 216f.

SPLITTELSE I HORISONTEN

Lambeth-konferansen i 1998, under ledelse av erkebiskop George Carey (1991–2002), samlet rundt 750 biskoper til drøfting av følgende temaer: 1) «Called to full humanity», 2) «Called to live and proclaim the good news», 3) «Called to be faithful in a plural world» og 4) «Called to be one». Ett av de viktigste grunnlagsdokumentene var den såkalte *Virginia Report*, som var avlevert året før og var et svar på bestillingen fra forrige konferanse. Rapporten gav en bred ekklesiologisk drøftelse med utdyping av temaer som lenge hadde opptatt diskusjonen i den anglikanske kirke. Rapporten ble gjengitt i sin helhet i konferanserapporten, og referatet viser at konferansen gav sin tilslutning til hovedpunktene i utredningen.⁴⁹ Rapporten imøtekom i noen grad ønsket om en mer profilert markering av det teologiske grunnlag for kirkefellesskap enn den som var kommet til uttrykk i publikasjonen fra kirkens Doctrine Commission med den karakteristiske tittel «Christian Believing» fra 1976,⁵⁰ og en erklæring fra the House of Bishops til General Synod i 1986 med tittelen «The Nature of Christian Belief».⁵¹ Det er grunn til å se Virginia-rapporten som et forsøk på å sette på plass de til dels sprikende elementer i de tidligere læremessige utredninger om den anglikanske kirkes felles trosgrunnlag og karakteren av det fellesskap («communion») som bandt de forskjellige kirkene sammen.

Med bakgrunn i Porvoo-avtalen kunne deltakere fra de nordiske kirker registrere at de nå ikke lenger var omtalt som «ecumenical observers», som i 1978, men som representanter for «churches in communion». Porvoo-avtalen betegnet et gjennombrudd i forståelsen av bispeembetet som brøt med en innarbeidet oppfatning om at den «historiske suksessjon» bare dreide seg om en personlig ubrutt linje fra innviede biskoper til nye biskoper. Den bekreftet det som erkebiskop Runcie viste til i sin hilsningstale til Lambeth-konferansen i 1988 (se ovenfor). I Porvoo-erklæringen uttrykkes dette slik: «The mutual acknowledgement of our churches and ministries is theologically prior to the use of the sign of the laying on of hands in the historic succession» (art. 53). På denne bakgrunn sies det uttrykkelig i en oppsummerende paragraf, med tanke på anglikansk godkjenning av biskoper fra blant annet den norsk-danske tradisjon:

This means that those churches in which the sign has at some time not been used are free to recognize the value of the sign and should embrace it without denying their own apostolic continuity. This also means that those churches in which the sign has been used are free to recognize the reality of the episcopal office and should affirm the apostolic continuity of those churches in which the sign of episcopal succession has at some time not been used (art. 57).⁵²

49. *The Official Report of the Lambeth Conference 1998: Transformation and Renewal* (Harrisville, NH: Morehouse, 1998), 398. Virginia-rapporten er gjengitt på s. 15–66.

50. *Christian Believing: The Nature of the Christian Faith and its Expression in Holy Scripture and Creeds* (London: SPCK, 1976; 7. opplag 1980).

51. *The Nature of Christian Belief: A Statement and Exposition by the House of Bishops of the General Synod of the Church of England* (publisert for the General Synod of the Church of England; London: Church House Publishing, 1986).

52. *Together in Mission and Ministry: The Porvoo Common Statement with Essays on Church and Ministry in Northern Europe* (London: Church House Publishing, 1993), 28f. Norsk utgave: *Fellesuttalelsen fra Porvoo med Porvooerklæringen* (Oslo: Mellomkirkelig Råd, 1993).

Dette innebar en mer romslig forståelse av punkt 4 i the Lambeth Quadrilateral. Men samtidig som Lambeth-konferansen i 1998 anerkjente denne utviklingen, ble det også reist spørsmål om hva slike bilaterale avtaler kunne bety for det anglikanske fellesskapet i videste forstand.

Konferansen i 1998 tok denne gang for alvor tak i homofilspørsmålet og vedtok en omfattende resolusjon, som fortsatt er retningsgivende i den anglikanske kirke. Sammenfatningen som innleder resolusjonen, gir en tydelig indikasjon på den restriktive holdning som kirken samlet opprettholder, selv om presset økte fra mange hold for å få til en endring.

This Conference: in view of the teaching of Scripture, upholds faithfulness in marriage between a man and a woman in lifelong union, and believes that abstinence is right for those who are not called to marriage.

Men rapporten erkjenner at homoseksuell kjærlighet finnes, og maner i fortsettelsen til forståelse og inkluderende holdninger overfor dem som har denne legningen.

We commit ourselves to listen to the experience of homosexual persons and we wish to assure them that they are loved by God and that all baptized, believing and faithful persons, regardless of sexual orientation, are full members of the Body of Christ.⁵³

Resolusjonen advarer mot at etablerte homofile forhold får kirkelig velsignelse, og tar klart avstand fra ordinasjon av samlevende homofile.

Lambeth-konferansen i 2008, under ledelse av erkebiskop Rowan Williams (2002–2012), var tilsynelatende mest opptatt av interne spørsmål. Konferansens tema var «Equipping Bishops for Mission and strengthening the Identity of the Anglican Church». Det var stor uro i forkant av møtet. En betydelig del av biskopene, særlig fra den tredje verden, truet med å boikotte konferansen fordi den amerikanske kirke i 2003 hadde godkjent en homofilt samlevende biskop, Gene Robertson. Selv om erkebiskop Williams, i et forsøk på å dempe kritikken, unnlot å invitere ham til Lambeth-konferansen, valgte likevel omkring 200 biskoper fra til dels store regioner å holde seg borte.⁵⁴ Erkebiskopen introduserte en ny konferansemodell, i håp om at motsetninger skulle komme tydelig opp i dagen og om mulig bli overvunnet ved at deltakerne kom nærmere sammen i mindre grupper, etter afrikansk mønster – såkalte «Indaba groups».⁵⁵ Men spenningene var mange, og motsetningene store, og særlig gikk bølgene høyt når det gjaldt spørsmålet om homofilt samliv. Mange av dem som var misfornøyd med utviklingen i homofilisaken, fremmet ønsket om et moratorium for debatten om homofili. Erkebiskop Williams, som selv hadde signalisert en større åpenhet for homofiles plass i kirken, prøvde å skifte sol og vind under oppsum-

53. Resolusjon I.10: «Human Sexuality», *The official Report of the Lambeth Conference 1998* [se n. 49], 381.

54. *The Guardian*, 29. august 2009, intervju med biskop Gene Robertsen.

55. Rapporten refererte fra disse gruppene, se *Lambeth Indaba: Capturing Conversations and Reflections from the Lambeth Conference 2008*, http://www.anglicancommunion.org/media/72554/reflections_document_-final-.pdf.

meringen i sin avskjedstale til de drøyt 800 deltakere på konferansen. Etter å ha fremhevet det positive i viljen til samhold og enhet blant deltakerne, til tross for ulike meninger og overbevisninger, pekte han videre på hvordan de enkeltes standpunkter var preget av den kultur og kontekst de enkelte kirkene befant seg i, og han makte til respekt og forståelse for andres syn. Men så førte han resonnementet videre, og pekte på konflikten mellom lojalitet mot kirkens vedtatte, samlede syn, og nye erkjennelser som måtte dukke opp:

A fellow-Christian may believe they have a profound fresh insight. They seek to persuade others about it. A healthy church gives space for such exchanges. But the Christian with the new insight can't claim straight away that *this* is now what the Church of God believes or intends; and it quite rightly takes a long time before any novelty can begin to find a way into the public liturgy, even if it has been widely agreed. Confusion arises when what is claimed as a new discernment presents itself as carrying the *Church's* authority.⁵⁶

Det er tydelig at erkebiskopen støttet tanken om et moratorium, som innebar at ingen av de lokale kirkene skulle ta separate skritt før en større grad av konsensus var oppnådd, men erkebiskopen beklaget i sin tale til neste års General Synod at ikke alle hadde fulgt opp moratoriet.⁵⁷

Det har åpenbart vært mye oppryddingsarbeid etter forrige Lambeth-konferanse. Frustrasjonen etter konferansen i 2008 førte til en reell splittelse, i og med at en rekke menigheter i Amerika og Canada i juni 2009 etablerte sin egen provins under navnet «the Anglican Church in North America» (ACNA) med nærmere 100 000 medlemmer, og med en tydelig konservativ profil. Disse grupper har ikke blitt anerkjent som en fullverdig del av the Anglican Communion.

Den nye erkebiskopen Justin Welby (fra 2013) har tatt grep for å prøve å skape forsoning mellom fløyene i homofilisaken. Men så sent som i 2017 manglet det noen få stemmer i the General Synod for å få vedtatt et forslag fra biskopene som tok sikte på et kompromiss i saken.⁵⁸

Det er nylig blitt kjent at den neste Lambeth-konferansen, som vil bli den femtende i rekken, er blitt forskjøvet til år 2020.

56. Rowan Williams' tale, <http://www.anglicannews.org/news/2008/08/the-archbishop-of-canterbury-concluding-presidential-address-to-the-lambeth-conference-2008.aspx>.

57. Church of England, General Synod, *Report of Proceedings 2009*, «Presidential Address» (London: Church House Publishing, 2009), 107–111.

58. *Report of Proceedings 2017*, February Synod (London: Church House Publishing, 2017), 153–299, med referat fra debatten. Det manglet 7 stemmer i House of Clergy på at forslaget kunne bli vedtatt. Se også kommentaren i *The Guardian*, 25. februar 2017: «The Church of England in Turmoil as Synod Rejects Report on Same-Sex Relations».

AVSLUTNING

Det er åpenbart at Lambeth-konferansen har svart til mange behov i utviklingen av den verdensvide Anglican Communion. De første konferansene skapte et inkluderende forum for de mange nye forgreninger av kirken i tråd med utviklingen av den engelske kolonimakten. Det skapte rom for håndtering av konflikter både i forholdet mellom kirker utenfor England, og mellom kirker med en voksende selvbevissthet ute og moderkirken hjemme, med dens historiske strukturer og rettslige rammeverk som statskirke. Konferansen ble på mange måter et samlende talerør for utviklingen av en anglikansk kirkelig selvforståelse og identitet, og den har vært en pådriver for denne prosess også gjennom resten av sin historie. Det brede register av emner som konferansen har tatt opp, viser at det ikke bare er indre-kirkelige spørsmål som har blitt viet oppmerksomhet. I likhet med Det Lutherske Verdensforbund og det enda mer omfattende Kirkenes Verdensråd har Lambeth-konferansen hatt øye for hele samfunnsutviklingen og de utfordringer kirkene stilles overfor på verdenshistoriens varierte arenaer.

Men den viktigste rollen Lambeth-konferansen har hatt, har vært å konsolidere den anglikanske kirke som et verdensvidt kirkesamfunn med en indre sammenheng. Ikke uten grunn har denne kirke vært omtalt og karakterisert ved uttrykket «comprehensiveness». ⁵⁹ Dette bilde av både romslighet og internt samhold har hatt et synlig uttrykk i Lambeth-konferansene gjennom 150 år. På sitt beste har konferansen fungert som en smeltedigel, hvor forskjellige elementer og tradisjoner har blitt inkorporert i en felles substans, et produkt av omforente og til dels motstridende meninger som er blitt forenet i en felles form.

59. Einar Molland, *Kristenhetens kirker og trossamfunn* (Oslo: Gyldendal, 1976), 152.